

שיחה בשניים + ויסקי

חולשת על חמש מאות מיליון הודים (וביכללם תושבי השטחים המהווים כיום את פאקיסטאן ובאנגלה-דש). הדבר היה אפשרי רק כל עוד לא היו היהודים מודעים לכוונת העצום. לכן לא היה הבעיה האמיתית. לדעת גאנדי, כיצד לפרוק את עול הבריטים. הבעיה העיקרית הייתה כיצד להביא מאות מיליוני הודים לזקוף את קומתם, לשאוף לחרות, להזהות עם רעיון הגאולה הלאומית. המשימה הייתה חינוכית, לא צבאית. שהרי ברגע שחמש מאות מיליון בני-אדם רוצים בחרותם ומוכנים למות למענה — אי הכוח בעולם המסוגל לשעבד אותם לצמיתות?

(זה נכון גם לגבי עם הרבה יותר קטן, כפי שאנחנו לומדים עתה שוב.)

לכן הלך גאנדי בדרך. כאשר אסרו הבריטים את ייצור המלח כדי להטיל מכס על המלח המייובא, צעד גאנדי בראש חסידיו אל שפת-הים וייצר מלח כמו ידיו. הוא נאסר, כמו כן, אך גם המאסר הרעיל לעיניו. מיליוני הודים ראו שאפשר להתנגד לחוק בלתי-צודק, שאפשר למרוד נגד השלטון הזר, שיש מנהיג הנותן דוגמה אישית.

סיפורי סיפור זה בשבוע שברך בשיחה עם אחד מאנשי אל"ה (אזרחים למען השכונות), קבוצת-הצעירים שקמה בשכונת-התיקוה בתל-אביב כדי לגאול אותה מניווה.

הזהרתי אותו מפני אלימות. האלימות רק תעורר אלימות-נגדית. הריפה הרבה יותר, כפי שנוכחו אנשי אל"ה עצמם כאשר "כלאו" את צי"צ בלישכתו. השילטון מסוגל בהחלט לספל באלימות.

הבעיה האמיתית של "בני עדות-המזרח" (אני שונא את המונח הזה, אך הוא שהתקבל) היא בעיה נפשית. הם מהווים עתה רוב בציבור היהודי בישראל. אי-אפשר לדכא רוב כזה. ואי-אפשר לקפח אותו, אם הוא מודע למצוקתו ולכוחו הפוטנציאלי. הבעיה אינה איך להכות בנו, ה"אשכנזים", אלא איך להפיה רוח-היים בציבור של "עדות המזרח", לזקוף את קומתו, לטעת בו את הגאווה הדרושה כדי שיקום ויעזור לעצמו.

לא הביורוקרטיה ולא המיפלגות יעזרו ל"בני עדות-המזרח". הביורוקרטיה הופכת אותם ל"בעייה", מקימה "ועדות-היגוי" (עוד מונח מיפלצתי, שצמח במידבר הביורוקרטי) מחברת ד"חות, מזמינה מחקרים מלומדים, מטבע הדברים, לא תצמח מכך שום ברכה לאוכלוסיה המהווה אובייקט למאמצים אלה. היא רק הופכת תלויה עוד יותר.

המיפלגות, לעומת זאת, רוצות לזכות בקולות. הן עושות זאת בדרך הקלה ביותר — על-ידי שיחוד העסקנים והפיכתם לקווילינגים. כל מורד המרים ראש מתוך ציבור זה, נקנה במהרה בקסף, בג'וב, בכבוד, בכסא בכנסת.

שום ציבור אינו יכול לזכות בגאולה, אלא בידי עצמו, זהו רעיון ה"אוטוריטאריזם-העצמי", השיחורר העצמי, שהיה מונח ביסוד הציונות. זהו הבסיס לכל תנועה אמיתית לשיחורר לאומי או חברתי. השיויון, כמו החופש, אינו ניתן על מגש של כסף.

גם לציבור "בני עדות המזרח" לא תבוא הגאולה, אלא מתוכם. רק אם תצמח בו מנהיגות חדשה — אינן סלקטואלית, אירגונית, פוליטית — יש לו עתיד. מנהיגות כזאת צריכה להיות אמיתית.

אז נשאל: האם צריכה להיות אמיתית, היא צריכה ליצור לעצמה את השקפת עולמה. היא צריכה להנח ולהלהיב, לא באמצעות הפ"גות-הרחוב אלימות אך עק"רות, נוסח הפנתרים, אלא בדרך של חינוך המוני ו"אירגון המוני פעולות ל"עזרה-עצמית ויצירת תאים של התחדשות בשכונות. סקנדליוז וזל ותרגילים של מוקינות אינם תחליף לבנייה אורגנית.

כל נסיון כזה יתקל ב"איבתם של הביורוקראטים ושל העסקנים, מכיוון שהוא מאיים על קיומם. זה טיבי עי. אם אכן תקום מנהיגות חדשה, ואם תדע להתרחק מן המיפלגות, מן הביורוקרטיה החנוקה, מן הפירסאמת הריקה-מתוכן, מן השוחד זמן הפחד — יש עתיד לציבור זה.

אנשי אל"ה מצאו חן בעיני, מפני שהם פוסעים את הפסיעות הראשונות בכיוון זה. אם יתמידו ויצליחו, תבוא עליהם הברכה, אם לא, יבואו נסיונות גוספים, עד שתקום התנועה הגואלת.

גואלת — את מי? את "בני עדות המזרח", אך לא רק אותם. כי הבעיה אינה רק "ספרדית", היא גם "אשכנזית".

פצצת-זמן אדירה מתקתקת מתחת לרגליו. היא מסור כנת מאין כמות. מעולם לא חששתי שמה הצבאות הערביים ישמידו את ישראל. איני חושש גם מפני הפצצה הנרעית-נית, התודרת למרחב, על כל מוראותיה. כי הפצצה הגרעינית האמיתית, המסוכנת מכל, היא בתוכנו. מכל הסכנות המאיימות על המדינה, זוהי הסכנה האמיתית ביותר. אם לא נפתור אותה בדורנו, היא תרסק לרסיסים את עצמנו ואת מדינתנו.

הרייך הרביעי של הלבנים. וכמה מן הנוכחים עובדים במפעלים המייצרים תחמושת וקסדות וציוד-יריבה מתוחכם לממשלת צ'ילה והשד יודע למי עוד?

...טס האינטרנציונל יאור, ישגב אדם!"

ג'ון לנון הישראלי

יש כוח לשירים.

שיר טוב יכול לגבור על אוגדות, לכבוש ארצות, לחולל מהפכות, לייסד דת. כשם שדגל אינו פיסת-בד בלבד, כך אין השיר אוסף של צלילים בלבד.

חשבתי על כך כאשר שמעתי את ההמונים בסנטראל-פארק בניו-יורק שרים בחרדת-קודש את שירו של ג'ון לנון, תנו החרמנות לשלום, באו-כרת-הענק.

פעם, לפני הרבה שנים, התווכחתי עם הפרופסור האנס קרייטלר על השירים שחיברו הרונגיסטורחים ומלחינים-סוחרים לכבוד אתרים שונים שנכבשו במלחמת ששת-הימים. שירים כמו שארס-אלישייח, חרונגו אל"ך או נח"ל-סיני.

"אי-אפשר להחזיר שטחים שכותבים עליהם שירים", טען ידידי הפסיכולוג, "ברגע שמתחילים לשיר על מקום, נוצר מתסום בלי-עבור להחזרתו".

הדברים נחרתו בזיכרוני. מאז אני רואה את השירים האלה, המעשירים את בעליהם, כמקשים קטלניים.

בינתיים הוכיחה המציאות שקרייטלר הגויס במיקצת-אל שארס-אלישייח יחזרו המצרים בשנית. ואילו נח"ל-

סיני היא קבוצה של מיבנים נטושים. המתפרקים במהירות. הנוסע למצרים בדרך-היבשה שולח בה בקושי מבט חטוף ואדיש, בחלפו על פניה. אפשר להחזיר גם אתרים ששרים עליהם. וסוחריה-מילים וסוחריה-לחן מתעשרים גם משירי-שלום, אם טעמו של השוק משתנה. אך יש חשיבות לשירים הנובעים ממעמקי הלב. גוש-אמונים יונק הרבה מכוחו מן השירים שלו, העתיקים והחדשים. הלהט הקנאי שלו ניוון מן הלחנים. תנועה אשר שירים בפיה יכולה לנצח.

תנועה-השלום הישראלית לא הולידה שירים כאלה. פה ושם כתבו אנשים טובים שירים טובים. אך עד היום לא נולד אף שיר-שלום גדול אחד, שיר המסעיר את הלב, המאפשר לבעליו לעמוד מול שיאה ואלומות, כמו השיר we shall overcome של התנועה לשיויון-הזכויות בארצות-הברית.

בהפגנת-השלום הגדולות, שבהן התקבצו מאה אלף איש כדי לבטא את מצוקתם הנפשית, לא נשמעו כימעט שירים. מעולם לא התלכדו מאה אלף הלבבות בשירה גדולה, שתהדהד מן הקירות.

אין טעם להתכחש לאמת: העדרם של השירים הוא סימפטום למשהו.

משהו חסר, משהו שיש בו כדי להוליד ג'ון לנון ישראלי.

גאנדי

בשכונת התיקוה

מוהאנדס גאנדי, ה"מאהאטמה", הטיף לאי-אלימות. נישקו היה נשק ההתנגדות הפאסיבית. רבים רואים בו את אי-המוסר בה'איהודיעה של המאה ה-20, קדוש אמיתי.

הוועידה הגדולה הסתיימה. העיתונאים אצורצו ל- מערכתיהם. זרקורי הטלוויזיה פורקו. הצירים פנו הביתה. מי בשימחה ומי בייאוש.

בחדר מרוהט יפה ברמת-אביב ישבו שני גברים, ולגמו ויסקי משובה.

"שמע, אני מוכרח להגיד לך, שימעון, שיחקת את זה יפה. כל הכבוד".

גם אתה לא היית רע, יצחק. הבעת-הגועל על פניך כאשר הושטתי לך את היד — זה היה גאוני, כימעט פרצתי בחוק".

"כשאמרת שאתה לוחץ את היד לכל אלה שהצביעו בשבילי, זה נתקבל יפה". "למדתי, למדתי". הודה השני בצניעות. "הבחור הי זה שבא מאמריקה כדי ל"למד אותי — זה היה כדאי".

"כן, אתה עכשיו מעומד יותר טוב".

"מועמד! מועמד! לאה כבר אמרה לך תריסר פע'מים איך להגיד את זה. אבל גם אתה דיברת היום הרבה יותר טוב. זה שלא בירכת אותי — זה היה השיא. זה היה משכנע לאללה".

השניים לגמו בנחת, עיפיים ומרוצים. "שמע, שימעון, אתה באמת חושב שכל התרגיל הזה היה כדאי?"

"איזו שאלה! לולא התרגיל הזה, מי היה שומע עלינו? מי היה משדר את הוועידה בשידור חי ברדיו? מי היה משיבת את הטלוויזיה מפני שזה לא שודר שם בשידור חי? בחיי, יצחק, איך אתה יכול לפקפק? בלי ההת-מודדות לא היינו קיימים על המפה. סתם מיפלגה שקיימה סתם ועידה. רק הראמה של ההתמודדות הפיתה בזה רוח-היים!"

"אבל אני נראה עכשיו כאלו נוצחתי!" "זה הכל בשביל המיפלגה, יצחק. שנחזור לשילטון, לא תתחרט על זה".

"ואם יודע פעם לצירי הוועידה שזה היה הכל ביום אחד גדול?"

"זה לא יודע אף פעם, מפני שרק שנינו יודעים על זה".

"אויקיי, תן עוד קצת ויסקי". "לחייך יצחק". "לחייך, שימעון".

קום התנערה

יפוי של שיר, האינטרנציונל.

לא גדלתי בתנועת-נוער סוציאליסטית, ולא שרתי בנעורי את השיר הזה בחרדת-קודש. בגיל 15 שרתי את חיילים אלמונים, לא את קום התנערה.

אך כשאני שומע את השיר הזה, מתרחש משהו בלבי. האידיאל הטמון בו — ויהי רחוק מן המציאות ככל שיהיה — מרגש כיום כמו ביום לידתו של השיר, בימי הקומונה הפאריסאית של 1871. המילים של פוטייה, ובמיוחד המנגינה של דה-גייטר, הופכים אותה, לדעתי, לתהימןן היפה ביותר בעולם, מילבד המארטיאזח.

בדימוי אני רואה סרטיקולנוע, ובו 12 קבוצות של נדכאים וחלכאים בתריסר ארצות שונות, השרים את השיר הזה — כאשר המצלמה עוברת בכל שורה לארץ אחת וללשון אחת — צרפתים ודרום-אפריקאים (שחורים), פולנים וארגנטינאים, נימבאבוים וקאמבודים, עיראקים וישראלים, וכ"ו וכ"ו — בליל של לשונות, ובכל זאת אידיאל אחד.

רעיון האינטרנציונל הוא אוטופי בימינו, ויתכן כי יישאר כך לעולם. אך מותר לחלום עליו, כאשר הלחן המסעיר הזה מציף את הנפש. ומי לא יתפעם לשמע המלים של אברהם שלונסקי, המוסרט בנאמנות כה רבה את מילותיו של המהפכן הצרפתי: "עולם ישן מן היסוד נחרתה, / מנג כפוף נפרוק העול! / את עולמנו אז נקימה / לא כלום אתמול, מחר הכל!"

לכן התרגשתי כאשר שמעתי שוב את הצלילים, בפתיחת הוועידה של מיפלגת-העבודה, כפי מקהלה טובה, אך רגשות לחוד והגיון לחוד.

גם הצלילים היפים לא יכלו לגרש ממוחי כמה מחשבותי דוון. הנה שר יצחק רבין — אותו רבין שהלך להצרות באונוי החניכים של בית-הספר לפיקודי-מטה של הצבא הפאסיבטי של ארגנטינה, אשר קציניו וחיליו חוטפים אינטלקטואלים בלילה, מענים אותם עד מוות ומשליכים את הגוויות לצירי הדרכים. הנה שר שימעון פרס, שמכר את התהומיקלעם לצבא הפורטוגלי, לרצוח בהם את בני אנגולה, ושמכר לאנאטאזיו סמוטה את התת-מיקלעם שבו רצח את הפועלים בני עמו, ושרים כל האנשים, שקשרו את הקשרים החשאיים הלא-כילכך-חשאיים עם הממשלה הגיוענית של דרום-אפריקה, בעלת

גאנדי